

BĂȚĂLIA DE LA SOCI DIN 1471: LOCALIZARE.

Diferite tendințe în istoriografia secolului XX

Marius NECULAE

Luptele dintre Ștefan cel Mare și Radu cel Frumos din perioada 1469-1473 au avut cauză principală stăpânirea cetății Chilia. Punct strategic, aceasta fusese inițial sub dominația politică a domnitorilor Țării Românești (din 1389), a trecut sub dominația Moldovei, în timpul lui Iancu de Hunedoara (din 1448) a funcționat sub o administrație munteano-ardeleană, în ea stabilindu-se o garnizoană maghiară. Cucerită de către Ștefan cel Mare în ianuarie 1465, Chilia era dorită atât de către Radu cel Frumos al Țării Românești cât și de Poarta Otomană¹.

Astfel, divergențele dintre cei doi domni au constituit o ultimă manifestare a rivalității dintre cele două state pentru controlul gurilor Dunării și implicit al comerțului ce lega Marea Neagră de Europa Centrală².

Șirul de confruntări militare, inițiat de Radu în 1469, uneori în colaborare cu tătarii, a continuat cu riposta lui Ștefan, ce a ars Brăila și Târgul de Floci în februarie 1470 (logic lovitura a avut loc în puncte esențiale pentru comerțul Țării Românești de pe ruta Marea Neagră – Europa Centrală, înverșunarea negustorilor din aceste puncte împotriva lui Ștefan menținându-se ani în șir³). Al treilea episod al confruntărilor a avut loc în 1471, când Radu a pregătit o campanie în Moldova. Ștefan însă l-a așteptat pe granițe, la Soci, unde oastea moldoveană a zdrobit-o pe cea munteană la 7 martie 1471. Faptul că Radu cel Frumos nu a părăsit gândul răzbunării este arătat de inițiativa acestuia de a ridica o fortificație pe cursul inferior al Siretului, dar și de faptul că Ștefan cere o mediere a conflictului lui Cazimir al Poloniei.

Eșuând tratativele, Ștefan preia inițiativa și pornește, însoțit de către pretendentul Laiotă Basarab, către Țara Românească. Deznodământul se dă

¹ *Ecthesia Chronica* (anonimă), în *Izvoarele istoriei României*, vol IV, ed. Academiei RSR, București, 1982, pag. 545.

² Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IV, Ed. Academiei, București, 2001, p. 371.

³ A se vedea scrisoarea negustorilor din Brăila către Ștefan cel Mare din 1481: Lect. Dr. Aneta Boiangiu, *Scrisoarea lui Ștefan cel Mare către buzoieni*, în *Mousaios III*, Buzău, 1981, pag. 73-76.

între 18-20 noiembrie 1473 lângă cetatea Teleajănelui, Radu cel Frumos nepierzând doar oastea și tronul ci și tezaurul și familia.

Revenind la bătălia din 7 martie 1471 și implicit la denumirea locului - *Soci*, trebuie să menționăm trei aspecte :

1. Toată lumea este de acord cu data bătăliei - 7 martie 1471 (6979 de la Facerea Lumii).

2. În zilele noastre există cinci localități cu acest nume, câte una în județele Iași, Vaslui și Bacău și două în Neamț. Nicio localitate nu este situată în apropierea graniței dintre cele două state din secolul al XVI-lea. Cât despre *celebrul Soci* (Сочи) din nordul Mării Negre, atât Radu cel Frumos cât și Ștefan, nu aveau ce căuta acolo cu armata în 1471, decât eventual într-o campanie militară împotriva sau în ajutorul tătarilor.

3. Majoritatea izvoarelor medievale românești (Letopisețul de la Bistrița, Analele putnene, Letopisețul lui Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 al lui Nicolae Costin, nu relatează decât data bătăliei și că ea a avut loc la Soci⁴, fără a face localizarea exactă: *Războiul de la Soci. cându s-au bătut Ștefan vodă cu Radul vodă domnul muntenescu, 6979 martie 7 dni*

Radu vodă văzând atâta prăpadu în țara sa, ce-i făcuse Ștefan vodă, nu vru să lase să nu cerce strâmbătatea sa[...] au venitu asupra lui Ștefan vodă. Iară el ca un leu gata spre vânatu, degrabă s-au pornit și la Soci le-au ieșit înainte și dându războiu vitejește, martie 7 zile, [...] Radul vodă piersu războiul cu multă pagubă de ai săi[...].

Faptul că localizarea Socilor nu a fost făcută de către cronicarii români din secolul al XVII-lea a dus la situația în care istoricii secolului XX au emis diferite ipoteze asupra locației acestora.

Astfel, Nicolae Iorga localizează Socii cu siguranța-i caracteristică în zona Bacăului, după ce traduce cuvântul *sociu* ca echivalentul unguresc al cuvântului *cojocar-în ținutul locuit de secui*⁵ (ceangai), ipoteză reluată din *Istoria lui Ștefan cel Mare*⁶ și *Istoria Românilor* din 1908 : *Radu intră în ținuturile de graniță ale vecinului său. Dar el nu putu merge mai departe decât până la satul Soci (« Sociu » înseamnă pe ungurește « cojocar »), deci satul este unul din satele astea ungurești din părțile băcăuane.*⁷

Luând în calcul elementele menționate, nu ne este deloc greu să ne dăm seama de ce mulți istorici din secolul XX au situat Socii din 1471 în Moldova, majoritatea cercetătorilor pornind de la ideea că Radu cel Frumos a năvălit în

⁴ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. Litera, București, 1998, pag 41.

⁵ Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. IV, ed. Enciclopedică, București, 1996, pag. 125.

⁶ Nicolae Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, Ed. pt. Literatură, București, 1966, pag 109.

⁷ Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, ed. Uniunii Scriitorilor, Chișinău, 1992, pag. 74.

Moldova, lucru perfect normal dacă interpretăm *ad literam* scrierile lui Ureche și ale celor care au copiat după acesta, precum și scrisoarea lui Ștefan cel Mare, în care acesta cerea medierea lui Cazimir al IV-lea în conflictul cu Radu [...] *Radu woyewoda venit in regnum meum ut idem anichilando devastaret me et regnum meum*[...] ⁸.

Primul cercetător care are un demers istoriografic corect, centrat pe localizarea Socilor, a fost Constantin C. Giurescu⁹. Acesta a analizat și alte izvoare medievale decât letopisețele enumerate: cronica moldo-polonă și cronica moldo-germană (de la Munchen)¹⁰ ajungând la concluzia argumentată cum că Sociul era situat în fostul județ Râmnicu Sărat, la hotarul dintre Muntenia și Moldova. Mai mult, Giurescu include Sociul de la 1471 pe lista așezărilor dispărute din România alături de Târgul Putnei, Târgul de Floci și Crăciuna¹¹. El își bazează afirmațiile pe harta întocmită de cartografii ruși în perioada 1828-1829¹², după care au fost făcute litografiile românești – primele hărți apărute pe teritoriul Principatelor - în 1833. Atât în prima, cât și în harta românească din 1833 apare cătunul Soci în apropiere de Râmnicu Sărat. Un alt izvor în care sunt pomeniți Socii este opera lui Dionisie Fotino apărută în 1819 la Viena și care se bazează pe recensământul din 1815.

Este logic să ne gândim că dacă a existat un cătun situat pe drumul negustoresc medieval, este foarte posibil să fi dispărut, locuitorii mutându-se în Târgul Râmnicului, poate mai bine apărat și nu așa de expus¹³.

Istoricii din a doua jumătate a secolului al XX-lea au adoptat fie poziția lui Iorga (mai cu seamă autorii moldoveni, dar și Ș. Papacostea), fie au recunoscut corectitudinea analizei lui Giurescu¹⁴ - Gh. Duzinchevici¹⁵. Unii istorici (Ștefan Pascu) sar peste problema localizării Socilor, chiar în tratate de istoria românilor¹⁶.

⁸ Ioan Bogdan, (C.I.R.) *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol II, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1913, pag. 312.

⁹ Constantin C. Giurescu, *Despre lupta de la Soci*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. IV, ed. Academiei, București, 1960, pag. 423-431.

¹⁰ *Op. cit.*, pag. 425.

¹¹ Se știe că C.C. Giurescu a fost un un aprig cercetator al localităților dispărute. A se vedea *Probleme controversate în istoriografia română*, ed. Albatros, București, 1977, pag. 138-173.

¹² Editată abia în 1835.

¹³ Drumul medieval trecea pe la nordul orașului actual.

¹⁴ Giurescu își menține și reia datele din 1960 în C.C. Giurescu/ D.C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, ed. Albatros, 1970, pag. 303 și *Ibidem*, *Istoria românilor*, vol II, București, 1976, pag. 159.

¹⁵ Gh. Duzinchevici, *Ștefan cel Mare și epoca sa*, ed. Politică, București, 1973, pag. 45.

¹⁶ ***, *Istoria Românilor*, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1969, pag. 163-164 și 637.

Tendențele din ultimii ani ale istoricilor, pe baza scrierilor lui Giurescu și Ioan Bogdan, dar și pe analiza cronicilor moldo-slavă și moldo-germană, sunt de a localiza Socii în apropierea Râmnicului Sărat, această problemă fiind lamurită și încheiată. A se vedea opiniile profesorilor de la Universitatea București¹⁷ și noul *Tratat de Istoria Românilor* apărut sub egida Academiei Române.

¹⁷ Ileana Căzan, Eugen Denize, *Marile puteri și spațiul românesc în secolele XV-XVI*, Ed. Universității București, 2001, pag. 70.